

FEBRUARI 2022

EINDE IN ZICHT

Voortdurende overtredingen in
Nederlandse slachthuizen in beeld
gebracht

Varkens in Nood

COLOFON

Dit rapport is een uitgave van:

Stichting Varkens in Nood
Postbus 14584
1001 LB Amsterdam

info@varkensinnood.nl

varkensinnood.nl

Februari 2022

1 SAMENVATTING

Stichting Varkens in Nood heeft bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) rapporten opgevraagd waarin dierenwelzijnsovertredingen in Nederlandse varkensslachthuizen in de periode 2019 en 2020 beschreven staan.¹ De meest gerapporteerde overtredingen betreffen fouten tijdens het bedwelmen en doden van de varkens. Als gevolg zijn varkens mogelijk nog in leven én bij bewustzijn tijdens de volgende stappen van het slachtproces. De rapporten beschrijven dieren die gillen nadat ze in hun keel worden gestoken of wanhopig spartelend in het hete water van de broeibak verdrinken. Deze ernstige overtredingen zijn in strijd met de Wet dieren en de onderhavige Europese verordening inzake de bescherming van dieren bij het doden.

De rapporten van de NVWA laten zien dat afschuwelijke misstanden in slachthuizen geen incidenten zijn. Ze komen herhaaldelijk voor bij meerdere Nederlandse slachthuizen, ondanks het aanwezige toezicht. Dit toezicht bestaat niet alleen uit de aanwezigheid van een inspecteur van de NVWA, maar ook uit vrijwillig cameratoezicht waar alle (middel)grote slachthuizen aan meewerken. Wanneer inspecteurs van de NVWA de beelden uit dit vrijwillige cameratoezicht inzetten als onderdeel van het overheidstoezicht heeft dit een duidelijke meerwaarde, gezien het toegenomen aantal overtredingen dat dankzij de camera's geconstateerd wordt.² Volgens een evaluatie van de NVWA is de kans op het vinden van een overtreding via cameratoezicht 75 keer zo groot als bij regulier toezicht.

Desondanks gaan veel dierenwelzijnsovertredingen in slachthuizen nog steeds onopgemerkt. Zo bracht Varkens in Nood vorig jaar dagelijks voorkomende misstanden in slachthuis Gosschalk aan het licht, ondanks de aanwezigheid van een NVWA-inspecteur en vrijwillig cameratoezicht. De door de NVWA gerapporteerde overtredingen zijn dus slechts het topje van de ijsberg.

De voortdurende overtredingen in Nederlandse slachthuizen zijn bewijs dat het vrijwillige cameratoezicht onvoldoende is om het welzijn van de varkens te beschermen. Het is voor de dieren van groot belang dat cameratoezicht in slachthuizen zo efficiënt en effectief mogelijk ingezet wordt. Vrijwillige afspraken tussen de slachthuizen en de NVWA voldoen daar niet aan. De slachthuizen bepalen nu zelf waar de camera's hangen. Zij bepalen dus ook wat er uiteindelijk op de beelden te zien is. Bovendien blijven de beelden eigendom van het slachthuis en kunnen inspecteurs de beelden alleen ter plaatse terugkijken. Pas als cameratoezicht wettelijk verplicht én extern is – waarbij beelden buiten het slachthuis real-time beoordeeld worden door een onafhankelijke partij – kan deze vorm van toezicht een serieuze bijdrage leveren in het voorkomen van ongeoorloofd dierenleed in Nederlandse slachthuizen.

Al sinds 2008 wordt de urgentie van beter toezicht in Nederlandse slachthuizen in de Tweede Kamer besproken.³ De wantoestanden zetten zich sindsdien desondanks voort. Het is tijd om het toezicht in slachthuizen eindelijk écht prioriteit te geven. Ieder individueel dier in de Nederlandse vleesindustrie heeft het volste recht om in ieder geval volgens de wettelijke normen aan zijn of haar einde te komen.

¹ Rapporten van bevindingen uit de periode 2019-2020, opgesteld door inspecteurs van de NVWA tijdens hun toezicht in de slachthuizen. Een rapport van bevindingen wordt opgesteld na waarneming van een overtreding. Dit document vormt de basis voor verdere handhaving, zoals een boete en/of corrigerende maatregelen. Deze rapporten zijn opgevraagd via de Wet openbaarheid van bestuur (Wob).

² [Cameratoezicht dierenwelzijn in slachthuizen: werkbare maar complexe aanpak met meerwaarde – Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, 2021](#)

³ [Voortgangsrapportage VWA naar aanleiding van toezicht op diertransporten en slachterijen | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

2 OVERTREDINGEN

Een overzicht van de openbaar gemaakte rapporten met de daarin beschreven overtredingen in 2019 en 2020 is te vinden in bijlage I.

2.1 FOUTEN BIJ BEDWELMEN EN VERBLOEDEN

Geen controle op bewustzijn varkens na bedwelming of verbloeding

Meerdere rapporten beschrijven een gebrek aan controle op bewustzijn van de varkens na bedwelming of verbloeding. Deze controle is van cruciaal belang, omdat slecht bedwelmde dieren risico lopen om bij bewustzijn aan een achterpoot aangehangen te worden en in het ergste geval nog bewust zijn tijdens het steken, doodbloeden of het onderdompelen in de hete broeibak. Een standaard controle op de effectiviteit van bedwelming en verbloeding kan deze misstanden voorkomen.

Bijbehorende wetgeving

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 4. Lid 1. Dieren worden uitsluitend gedood nadat zij zijn bedwemd volgens de methoden en de desbetreffende specifieke toepassingsvoorschriften zoals beschreven in bijlage I. De toestand van bewusteloosheid en gevoelloosheid wordt aangehouden tot bij het dier de dood is ingetreden.

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 5. Lid 1. De bedrijfsexploitanten zien erop toe dat personen die verantwoordelijk zijn voor de bedwelming of ander daartoe aangewezen personeel, periodieke controles uitvoeren om te waarborgen dat de dieren geen tekenen van bewustzijn of gevoeligheid vertonen in de periode gelegen tussen het eind van het bedwelmingsproces en hun dood.

Slechte bedwelming

De meest voorkomende misstand in de rapporten is het onjuist bedwelmen van varkens voordat ze geslacht worden. Dit veroorzaakt onnodig lijden en stress tijdens het bedwelmen zelf, maar ook daarna als de gebrekkige bedwelming niet tijdig wordt opgemerkt. Meerdere rapporten beschrijven varkens die nog bij bewustzijn zijn ná het steken om te verbloeden: ze proberen zich op te richten terwijl ze aan een achterpoot boven de bloedgoot hangen⁴ of schreeuwen het uit van de pijn na het steken⁵. Deze dieren waren dus niet goed bedwemd toen ze met een mes in de hals werden gestoken. In de rapporten wordt dit terecht erkend als dierenleed. Zo schrijft een inspecteur:

“Een varken dat vocaliseert na bedwelmen en na het steken is niet volledig buiten bewustzijn. Het schreeuwen van het varken in combinatie met het niet volledig buiten bewustzijn zijn, is een uiting van lijden.”

Er was ook in meerdere rapporten sprake van een verkeerd gebruik van de handmatige elektrocutie-tang. De tang wordt niet op de juiste plek van het lichaam geplaatst en geeft het varken daardoor een pijnlijke schok.

⁴ WOB 20-0094 – Rapport 1

⁵ WOB 21-0042 – Rapport 21

Bijbehorende wetgeving

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 4. Lid 1. Dieren worden uitsluitend gedood nadat zij zijn bedwelmd volgens de methoden en de desbetreffende specifieke toepassingsvoorschriften zoals beschreven in bijlage I. De toestand van bewusteloosheid en gevoelloosheid wordt aangehouden tot bij het dier de dood is ingetreden.

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 4. Lid 1 j. Punt 4.1. Bij het gebruik van elektrische bedwelming via uitsluitend de kop van een dier, worden de elektroden aan weerszijde van de hersenen van het dier bevestigd en aan diens grootte aangepast.

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 15. Lid 3 d) De volgende fixatiemethoden zijn verboden: het gebruik van elektrische stroom om het dier te immobiliseren, zonder dat het dier onder gecontroleerde omstandigheden bedwelmd of gedood wordt, met name alle toepassingen met elektrische stroom die niet aan beide zijden van de hersenen wordt toegediend.

Onjuist verbloeden van varkens na bedwelming

Bij maar liefst zes rapporten worden varkens niet op de juiste wijze gedood. Twee van deze rapporten zijn opgesteld in hetzelfde slachthuis en beschrijven dus een herhaalde overtreding ondanks optreden van de NVWA.⁶ Als varkens niet effectief verbloed worden, zijn ze nog in leven als ze de broeibak in gaan. Het afschuwelijke risico bestaat dan, dat de varkens ondergedompeld in de broeibak met water van ongeveer 60 graden Celsius bij bewustzijn zijn, of weer bij bewustzijn komen. Verbranding en uiteindelijke verdrinking zijn het gevolg. Een dergelijk geval wordt beschreven in een rapport:

“Ik zag [...] dat een varken direct nadat de neus met het hete broeiwater in contact kwam begon te bewegen en dat het dier zijn kop oprichtte om contact met het hete water te ontwijken. Naarmate het varken met de kop verder in het hete water zakte werden de bewegingen van het hele lichaam heftiger.”

Het dier zakt wanhopig spartelend in het water en verdrinkt.⁷ Een correcte verbloeding en een correcte controle op het verbloeden had dit ernstige lijden kunnen voorkomen.

Bijbehorende wetgeving

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 4. Lid 1. Dieren worden uitsluitend gedood nadat zij zijn bedwelmd volgens de methoden en de desbetreffende specifieke toepassingsvoorschriften zoals beschreven in bijlage I. De toestand van bewusteloosheid en gevoelloosheid wordt aangehouden tot bij het dier de dood is ingetreden. De in bijlage I vermelde methoden die niet de onmiddellijke dood tot gevolg hebben (hierna „eenvoudige bedwelming” genoemd), worden zo spoedig mogelijk gevolgd door een methode die de dood garandeert, zoals verbloeden, pithing, elektrocutie of langdurige blootstelling aan zuurstoftekort.

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 15. Lid 1. De bedrijfsexploitanten waarborgen dat de in bijlage III opgenomen operationele voorschriften voor slachthuizen in acht worden genomen. Bijlage III. Punt 3.2. Bij eenvoudige bedwelming of slacht overeenkomstig artikel 4, lid 4, worden systematisch de twee halsslagaders of de toevoerende bloedvaten doorgesneden. Elektrische stimulatie vindt alleen plaats nadat is vastgesteld dat het dier bewusteloos is. Verdere uitslacting of broeiing vindt alleen plaats nadat is vastgesteld dat het dier geen tekenen van leven meer vertoont.

⁶ WOB 20-0094 – Rapport 6 en WOB 20-0555 – Rapport 4

⁷ WOB 21-0042 – Rapport 29

2.2 MISHANDELING

Slaan

Een hulpbehoevend varken dat niet in staat is om op te staan wordt door een medewerker van het slachthuis meermaals in het gezicht geslagen in een poging het dier op te drijven.⁸ Niet alleen is het slaan van dieren niet toegestaan, een dier pijnigen op een bijzonder gevoelig deel van het lichaam – zoals het gezicht – is expliciet verboden.

Bijbehorende wetgeving

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 15. Lid 1 jl. Bijlage III, punt 1.8 a) Het is verboden: de dieren te slaan of te schoppen.

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 15. Lid 1 jl. Bijlage III, punt 1.8 b) Het is verboden: om op een bijzonder gevoelig deel van het lichaam op zodanige wijze druk uit te oefenen dat het de dieren vermijdbare pijn of vermijdbaar lijden berokkent.

Voortslepen aan poot

Een ernstig kreupel varken – dat niet in staat is om zelfstandig te lopen - wordt aan een poot weggesleept om bedwelmd en gedood te worden.⁹ Dit dier had op de plaats waar hij lag uit zijn lijden verlost moeten worden.

Bijbehorende wetgeving

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 15 Lid 1 jl. Bijlage III, punt 1.8 c) Het is verboden: de dieren bij kop, oren, horens, poten, staart of vacht op te tillen of voort te trekken, of ze zodanig te behandelen dat het hun pijn of vermijdbaar lijden berokkent.

Hulpbehoevende dieren worden niet tijdig gedood

Varkens die niet in staat zijn te lopen – wegens verwonding of uitputting – worden niet tijdig gedood. Dieren in deze toestand dienen onmiddellijk ter plaatse te worden gedood om ze uit hun lijden te verlossen. Eén van de rapporten vermeldt dat een varken direct na aankomst bij het slachthuis in elkaar zakt en vervolgens pas na enkele uren bedwelmd en gedood wordt.¹⁰ Het verder opdrijven van hulpbehoevende varkens – soms op hardhandige wijze door de dieren te slaan of aan een poot voort te slepen, zoals in de rapporten beschreven wordt – veroorzaakt onnodig extra dierenleed.

Bijbehorende wetgeving

Wet Dieren - Hoofdstuk 2, paragraaf 1. Artikel 2.1 Lid 6. Eenieder verleent een hulpbehoevend dier de nodige zorg.

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 15 Lid 1 jl. Bijlage III, punt 1.11. Dieren die niet kunnen lopen, mogen niet naar de slachtplaats worden gesleept maar moeten ter plaatse worden gedood.

Onjuist gebruik taser

Een stroomschokapparaat (taser) wordt misbruikt bij het opdrijven van varkens.¹¹ De taser wordt niet, zoals toegestaan, slechts gebruikt op volwassen dieren die weigeren zich te verplaatsen. Stroomschokken worden toegediend op ieder varken dat opgedreven wordt, ongeacht of het dier

⁸ WOB 21-0042 – Rapport 22

⁹ WOB 21-0042 – Rapport 10

¹⁰ WOB 21-0042 – Rapport 22

¹¹ WOB 20-0094 – Rapport 4

zich weigert te verplaatsen of niet. Dit is een poging het slachtproces te versnellen. De varkens in kwestie zijn bovendien geen volwassen dieren.

Bijbehorende wetgeving

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 15 Lid 1 j. Bijlage III, punt 1.9. Het gebruik van apparaten waarmee elektrische schokken worden toegediend, moet zoveel mogelijk worden vermeden. Deze instrumenten mogen in elk geval alleen worden gebruikt voor volwassen runderen en volwassen varkens die weigeren zich te verplaatsen, en uitsluitend op voorwaarde dat de dieren vóór zich ruimte hebben om zich voort te bewegen. De schokken mogen niet langer duren dan één seconde, moeten voldoende worden gespreid en mogen uitsluitend op de spieren van de achterpoten worden toegediend. Wanneer de dieren niet reageren, mogen de schokken niet herhaaldelijk worden toegediend.

2.3 ALGEMEEN DIERENLEED

Vermijdbare pijn, spanning of lijden

Bij alle overtredingen in de openbaar gemaakte rapporten is er sprake van (risico op) vermijdbare pijn, spanning of lijden. De dieren worden mishandeld of zijn niet op de juiste wijze bedwelmd of gedood tijdens het slachtproces. In geval van onjuiste bedwelmings of doding lopen dieren het risico om bij volle bewustzijn gestoken te worden of om in een latere stap van het slachtproces – bijvoorbeeld ondergedompeld in de broeibak met gloeiendheet water – weer bij te komen.

Bijbehorende wetgeving

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 3. Lid 1. Bij het doden van dieren en daarmee verband houdende activiteiten wordt ervoor gezorgd dat de dieren elke vermijdbare vorm van pijn, spanning of lijden wordt bespaard.

Onbekwaam personeel

Medewerkers die met levende dieren werken zijn niet allemaal in het bezit van een certificaat dierwelzijn. Bovendien zijn alle overtredingen in dit overzicht een teken van onbekwaamheid van de medewerkers in kwestie, zoals in meerdere rapporten wordt bevestigd door de inspecteurs van de NVWA.

Bijbehorende wetgeving

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 – Artikel 7. Lid 1. Het doden van dieren en de daarmee verband houdende activiteiten mogen uitsluitend worden uitgevoerd door personeel dat over het passende vakbekwaamheidsniveau beschikt om dit te kunnen doen zonder enige vermijdbare vorm van pijn, spanning of lijden bij de dieren te veroorzaken.

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 – Artikel 7. Lid 2. De bedrijfsexploitanten zien erop toe dat de volgende slachtactiviteiten uitsluitend worden verricht door personen die beschikken over een getuigschrift van vakbekwaamheid voor dergelijke activiteiten overeenkomstig artikel 21, waaruit blijkt dat zij in staat zijn deze uit te voeren overeenkomstig de in deze verordening vastgestelde voorschriften: onder c) het bedwelmen van dieren; onder d) het beoordelen van de effectiviteit van de bedwelmings.

2.4 ONNODIG LIJDEN VÓÓR DE SLACHT

Geen drinkwater beschikbaar in hok

Meerdere rapporten beschrijven situaties waarin varkens geen toegang hebben tot drinkwater. Varkens die niet onmiddellijk geslacht worden verblijven enige tijd (variërend van enkele uren tot

een hele nacht) in wachthokken waar ze over drinkwater moeten beschikken. Niet alle slachthuizen voorzien in deze fundamentele behoefte.

Bijbehorende wetgeving

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 15. Lid 1 jl. Punt 1.6. Met uitzondering van konijnen en hazen moeten zoogdieren die na het uitladen niet onmiddellijk naar de slachtplaats worden gebracht, steeds via adequate voorzieningen over voldoende drinkwater kunnen beschikken.

Hokken te vol

De hokken waarin varkens verblijven die niet direct geslacht worden, worden in meerdere slachthuizen te vol geladen. Varkens zijn dan niet in staat om te liggen of zich om te draaien. In één van de gevallen beschrijft de inspecteur dat de varkens op elkaar moeten gaan staan wegens ruimtegebrek.¹² Dit beperkt niet alleen het natuurlijke gedrag van de varkens, het veroorzaakt ook stress en verwondingen.

Bijbehorende wetgeving

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 3. Lid 2 c) Voor de toepassing van lid 1 nemen bedrijfsexploitanten met name de noodzakelijke maatregelen om te waarborgen dat dieren: behandeld en gehuisvest worden in overeenstemming met hun normale gedrag.

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 3. Lid 2 f) Voor de toepassing van lid 1 nemen bedrijfsexploitanten met name de noodzakelijke maatregelen om te waarborgen dat dieren: niet in vermijdbaar contact komen met andere dieren die hun welzijn zouden kunnen schaden.

Verordening (EG) Nr. 1099/2009 - Artikel 15 Lid 1 jl. Bijlage III, punt 2.1. Elk dier dient over voldoende ruimte te beschikken om op te kunnen staan, te gaan liggen en, met uitzondering van afzonderlijk gehouden vee, rond te draaien.

¹² WOB 20-0555 – Rapport 2

3 ADVIES VOOR EFFECTIEVER TOEZICHT

Effectief toezicht in de Nederlandse slachthuizen is noodzakelijk om voortdurende misstanden te voorkomen. Al sinds 2008 krijgt de urgentie van een verbetering van het toezicht politieke aandacht.¹³ Bij deze verbetering speelt uitbreiding van cameratoezicht een cruciale rol. Camera's registreren meer overtredingen dan inspecteurs, wat effectievere handhaving mogelijk maakt. Bovendien vergroot beter cameratoezicht het bewustzijn van slachthuismedewerkers dat hun omgang met de dieren geregistreerd wordt. Hiermee kan de aanwezigheid van cameratoezicht ook overtredingen voorkomen.

Effectief cameratoezicht zou aan de volgende eisen moeten voldoen:

- Cameratoezicht moet **verplicht** worden in alle Nederlandse slachthuizen. De NVWA moet de locaties van de camera's kunnen bepalen, zodat alle stappen van het slachtproces waarbij de dieren (mogelijk) nog in leven zijn in beeld komen. De camera's moeten de varkens dus registreren vanaf moment van aankomst bij het slachthuis tot na onderdompeling in de broeibak. Hierbij moeten dode hoeken in het bereik van de camera's voorkomen worden.
- Beelden van de camera's moeten **extern** bekeken kunnen worden door inspecteurs van de NVWA. De beelden zijn dan niet langer eigendom van het slachthuis. Inspecteurs zijn daarmee niet afhankelijk van het slachthuis voor inspectie van beeldmateriaal. Bovendien kan beeldmateriaal dan zonder toestemming van het slachthuis gebruikt worden als bewijs van overtredingen. Extern toezicht is efficiënter én onafhankelijker. Inspecteurs kunnen immers ongevraagd meekijken en ingrijpen, zonder overleg met het slachthuis. De NVWA geeft zelf ook aan dat extern toezicht meerwaarde heeft.¹⁴

Verplicht en extern cameratoezicht garandeert dat overtredingen in beeld gebracht worden en dat inspecteurs onbelemmerde toegang hebben tot de beelden. Dit zijn de beginselen van effectief toezicht. Om te zorgen dat handhaving ook zo efficiënt mogelijk is, zijn ook ontwikkelingen in **intelligent cameratoezicht** nodig. Ieder slachthuis produceert uren aan beeldmateriaal, welke onmogelijk allemaal bekeken kunnen worden. Momenteel vragen inspecteurs een random selectie aan beelden op om in het slachthuis te beoordelen. Met intelligent cameratoezicht is het mogelijk om welzijnsovertredingen automatisch te detecteren, wat zorgt voor een drastische verlaging in werklust voor de inspecteurs die de beelden bekijken.

Er zijn vele signalen van aangetast welzijn die automatisch gedetecteerd kunnen worden. Zo heeft een kreupel varken een afwijkende manier van lopen en ook de specifieke bewegingen van een medewerker die een varken slaat of schopt kunnen door slim cameratoezicht herkend worden. En camera's die het slachtproces ná bedwelming registreren kunnen beelden detecteren waarop de dieren nog tekenen van bewustzijn vertonen, zoals (te veel) beweging en het gillen of naar adem happen van varkens. In het geval van **real-time** toezicht kan verder dierenleed in zulke gevallen zelfs voorkomen worden door een automatisch alarm in het slachthuis of tijdelijke stop van de slachtlijn.

Varkens in Nood pleit voor effectief cameratoezicht als toevoeging aan – en geen vervanging van – fysieke inspecties in slachthuizen. Beide vormen van toezicht zijn noodzakelijk om de dieren in Nederlandse slachthuizen te beschermen.

¹³ [Voortgangsrapportage VWA naar aanleiding van toezicht op diertransporten en slachterijen | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

¹⁴ [Cameratoezicht dierenwelzijn in slachthuizen: werkbare maar complexe aanpak met meerwaarde – Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, 2021](#)

BIJLAGE I

TABEL 1. OVERZICHT VAN DE RAPPORTEN MET BIJBEHORENDE OVERTREDINGEN.

Rapport		Overtredingen							
		Slechte bedwelming	Onjuist verbloeden	Geen controle bewustzijn	Niet tijdig doden	Geen drinkwater	Hok te vol	Fysieke mishandeling	Geen certificaat dierenwelzijn
WOB 20-0094	1	X		X					
	2	X							
	3					X			
	4							X	
	5		X						
	6*		X	X					
	7				X				
	8				X				
WOB 20-0555	1	X	X						
	2						X		
	3	X							
	4*		X						
	5					X	X		
	6	X							
	7	X		X					X
WOB 21-0042	4					X			
	9		X						
	10				X			X	
	21	X							
	22				X			X	
	29	X	X	X					

*Rapporten horen bij hetzelfde slachthuis